

Η ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΗ

ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΣΚΗΝΗ.

Δέν κρίνω αναγκαίο νά ξαναπῶ αὐτά ποῦ ἔλεγα σχετικά γιά τῆς μεταφράσεις τῶν ἀρχαίων ἔργων, ὅταν ἔκρινα τή μετάφρασι τοῦ Φιλοκρήτη ἀπό τόν κ. Σιλβέν (κ. Γράμματα Υ, 2 σ. 578). Στήν καινούργια μετάφρασι ποῦ καταπιείστηκε ὁ ἴδιος κ. Σιλβέν μαζί μέ τόν κ. Ζομπέρ αὐτή τή φορά, δέν ἔχω παρά νά κάμω τῆς ἴδιας παρατηρήσεις καί ἡ ἐντύπωσί μου ἀπό τότε μένει ἀκαίρια. Θαρρῶ πῶς εἶνε ἡ πρώτη φορά ποῦ ἡ Ἄνδρομάχη τοῦ Εὐριπίδη μεταφράζεται καί παίζεται στή Γαλλική σκηνή. Διασκευές ἴσως νά ὑπάρχουν προγενέστερες νομίζω ὅμως πῶς μετάφρασι δέν ὑπάρχει καμμιά. Ἴσως καί αὐτό νά ἐξηγηται, ἄφοῦ οἱ ἀρχαῖοι μας τραγικοί ἔχουν μεταφραστῆ τόσες καί τόσες φορές. Ἡ Ἄνδρομάχη δέν εἶνε μιά ἀπό τῆς καλλιτέρες τραγωδίας τοῦ Εὐριπίδη. Δέ θά πῶ μ' αὐτό πῶς δέν εἶνε θεατρικό ἀριστούργημα καί πῶς δέ βρίσκει κανεῖς ἐκεῖ μέσα τῆς ἀρετές τοῦ Εὐριπίδη. Ἴσως νά εἶναι ἀθονότερες. Βρίσκει ὅμως κανεῖς στήν Ἄνδρομάχη μαζί μέ τῆς ἀρετές καί μερικά ἀπό τὰ χαρακτηριστικά ψεγάδια ποῦ καί οἱ ἀρχαῖοι ἀκόμα κολλοῦσαν τοῦ Εὐριπίδη. Ἐκεῖνος ὅμως ὁ παράγον ποῦ κατά τήν ἰδέα μου συνετέλεσε περισσότερο στήν σχετική ἀφάνεια αὐτῆς τῆς τραγωδίας, ὅσον ἀφορᾷ ἀπό μεταφραστικὴν ἔποψιν, εἶναι ἡ ὄλιξις τῆς ἀρχαιοπερῆς οὐσίας, ἡ καθαντό θρησκευτικὴ σύστασις τῆς ποῦ δύσκολα τήν κάμει προσιτῆ στή νοστιχοπία τοῦ νεωτέρου θεατρικοῦ κοινοῦ καί πρό πάντων κοινοῦ ποῦ οὔτε κἂν οἱ δεσμοὶ τῆς γλώσσας μποροῦν νά διατηροῦν μιά πάλῃ μισόσφυγτη σύνδεσι. Ἀκόλουθο λοιπόν ἦταν πῶς οἱ θαυμασταὶ τῆς ἀρχαίας μας τραγωδίας θά ἐρρίχονταν κατά προτίμησι στά ἔργα ποῦ ἦταν τὰ ἀναμφισβητότερα ἀριστουργήματα καί ποῦ μποροῦσαν ὅσο τό δυνατό περισσότερο νά γίνον νητά ἀπό ἓνα κοινὸ ποῦ τό χωρίζον εικοσιτέσσαρες αἰῶνες ἀπό ἐκεῖνο γιά τό ὅποιον ἡ τραγικὴς ἐορτὴς εἶχαν ἐμπνευσθῆ.

Οἱ μεταφρασταὶ τῆς Ἄνδρομάχης εἰδείξαν τήν ἴδια εὐλιχνεία καί τήν ἰκανότητα στή στιχογραφικὴ μετάφρασι τοῦ ἀρχαίου κειμένου. Μπορεῖ κανεῖς νά πῆ πῶς ἡ μετάφρασι μέ ὄλους τοὺς στιχογραφικοὺς δεσμοὺς εἶναι πιστὴ καί αὐτό εἶναι μεγάλος ἔπαινος γι' αὐτοὺς ποῦ βάλθηκαν νάποτελειώσουν μιά

τόσο δύσκολη εργασία, Κάπου κάπου μονάχα ίσως εκφράσεις και συμβατικές λέξεις της γαλλικής τραγωδίας του δέκατου έβδομου αιώνα να έχουν παραχωθή. 'Αλλ' αυτά είναι τόσο παραμικρά πράματα που ούτε πρέπει να τα λογαριάζει κανείς. Το έλεγειακό της 'Ανδρομάχης πριν από την πάροδο του χορού μου έκαμε ιδιαίτερη εντύπωση μεταφραστικής έπιτυχίας. "Όσον αφορά τα χορικά όμως μου φαίνεται πως ο μεταφραστής είχε μεγαλύτερη τύχη στο Φιλοκτήτη. Με λίγα λόγια ή γενική εντύπωση από τη μετάφραση είναι από της καλύτερες και δε μπορώ παρά να θαυμάσω την ικανότητα των μεταφραστών που βγήκαν πέρα από μια τόσο δύσκολη εργασία.

Αυστηρώς όμως ή παράστασι δε μου έκαμε και την ίδια εντύπωση. Βεβαίως όμως επειδή ή νεότερη σκηνή δεν έχει την ίδια αρχιτεκτονική καθώς ή αρχαία, και φυσικά δεν πρέπει κανείς από τα σημερινά κλειστά θέατρα να περιμένη την σκηνή, και την ορχήστρα όπου θα έχη μπροστά στα μάτια του το χορό με τα γραφικά συμπλέγματα μπροστά στη θυμέλη και τους ήθοποιούς ψηλότερα. Έπρεπε βέβαια τα πράματα να εξαινονομηθούν όπως-όπως. Γιατί όμως ο χορός να περιοριστή σε έξη γυναίκες; Ποίος ο λόγος; Έπειτα και κάτι άλλο σπουδαιότερο. "Άραγε ή αρχιτεκτονική του θεάτρου έμπόδιζε το χορό να μένη πάντα στη σκηνή; 'Ο χορός (δηλαδή τα έξη πρόσωπα) μταινόβγαιναν κάθε τόσο δίχως κανένα λόγον, πράγμα όλως διόλου αντίθετο με την αρχαίαν αντίληψη της τραγωδίας (!). "Όσο καλή, ίσως και κάποτε ύποφερτή, αν και ήταν ή υπόκρισι των δρώντων προσώπων, τόσο το πάνε κι' έλα του χορού ήταν όχι μόνο άλογο παρά και αντιθεατρικό. Χώρια που ή δύο κορυφαίες απήγγειλαν τόσο βαρυστησιμένα που νόμιζε κανείς πως θα πήγαιναν να της κρημίσουν. Πρέπει όμως εξ άλλου και να όμολογήσω πως ή θρηνική πομπή που φέρνει το πτώμα του Νεοπτόλεμου είχε κανονισθή αρκετά ώραία και έδινεν την εντύπωση μιας αρχαιοπρεπειάς όπως τουλάχιστον μπορούμε να την φαντασθούμε.

'Από τους ήθοποιούς καλύτερος ήταν ο κ. Σιλβέν' έδωσε στο ρόλο του Πηλέα όλη την γέρινη όξυθυμία, την γέρινη αγαθότητα και την γέρινη κομπορημοσύνη. Κάποτε ο Εύριπίδης ξευτέλιζε, ποιός ξέρει γιατί, τους γέρονς στη σκηνή' ξευτέλιζε ίσως να μην είναι ή λέξι μα τους έβαζε να λένε κάτι λόγια που ίσως να μην έστεκαν με τα γηρατειά τους. Τέτοιος ο 'Ιόλαος στους 'Η ρ α κ λ ε ι δ ε ς και ο Πηλέας στην 'Α ν δ ρ ο μ ά χ η' όταν ο γέρον-Πηλέας άπειλει λέγωντας πως μονάχα με το βλέμμα του μπορεί να θρυφαλλίση το Μενέλαο μπορεί κανείς να μη γελάση άκούοντας τέτοια λόγια από ένα γέρον που μόλις σέρνεται; Να όμως που ο Σιλβέν στο μέρος αυτό ξέρει να δώση στο ρόλο του ένα σχετικό μεγαλειο κι' έτσι να σκεπάση το σκώμμα του Εύριπίδη. Οι άλλοι θεατρίνοι επαιζαν το ρόλο τους γ α λ λ ι κ ά. Αυτό σημαίνει όλα' όχι δηλαδή άσκηση, παρά σύμφωνα με της γαλλικές παραδόσεις που βέβαια δεν μπορούν να συμφωνούν με την ύψη του αρχαίου θεάτρου.

Τι εντύπωση έκαμε τώρα ή 'Α ν δ ρ ο μ ά χ η του Εύριπίδη στο προδιατεθειμένο γαλλικό κοινό; Λέγω προδιατεθειμένο από την 'Α ν δ ρ ο μ ά χ η του Ρασίν, που διαφέρει τόσο πολύ από το αρχαίο έργο και που είναι τόσο μόδερα με όλα τα αρχαία όνόματα των προσώπων της!

Δεν ένθουσίασε τον κόσμο, καθώς ο Οϊδίππους Τύρρανος, ίσως

(!) Κάτι σπάνιες εξοδοι του χορού όπως στην "Αλκίηστι και κάπου άλλου είναι όντως εξαιρετικές.

μάλιστα και τον σταναζώρσε λιγάκι. Μερικές γυναίκες έκλαψαν σιάληθινά, άλλοι πάλε βρέθησαν έντελώς dépayés καθώς λένε εδώ πέρα. Φυσικά δεν μπορούσαν να καταλάβουν το έργο και γιαυτό δε φταίνε. Μπόρεσε όμως πάλε ο Εύριπίδης, όπως και στον αρχαίο καιρό να κάμη αρκετά μάτια, άλλα να κλάψουν και άλλα να δακρύσουν. Μπόρεσε να μεταδώση τη συγκίνησι. Τι άλλο θέμε;